

ТИЖНЕВИК: REVUE HEVDOJMAJAIKE, UKRAINIENNE. TRIDEN'

Число 32 (438) рік вид. X. 9 вересня 1934 р.

Ціна 2 фр. Prix 2 fr

Париж, неділя, 9 вересня 1934 року.

П'ятнадцять літ тому місяць серпень 1919 року позначився побідним походом на Київ проти совітської армії з'єдинених українських армій — наддніпрянської й галицької.

Вдалили зпочатку, під кінець похід одначе розбився об російську-ж, але вже денікинську армію в самому Києві, відразу після того, як віковичну столицю української землі українським військом було зайнято.

Не закінчився той похід остаточною перемогою. Ми потерпіли поразку. Цей збройний чин з'єдиненого українського війська не був тако-ж використаний до кінця завдяки політичним помилкам деяких з тодішніх керовників акції. Але все-ж являється він одною з великих подій недавне-минулого періоду нашої оружно́ї визвольної боротьби. Цей чин показує, що в нашій боротьбі за державність можливе єднання всіх живих сил українського народу і можливе розуміння всіми українцями, без різниці територіяльного походження, спільних завдань.

Цей чин дає нам тако-ж надію й віру на майбутнє та служить як би дороговказом на будуччину, може вже й недалеку. Коли саме рожовіє на Сході заграва визволення нашого материка — Великої України — з-під нелюдського московського ярма, цей минулий спільний похід мусів би цілому українському народові підказувати і тепер поготівлю до нового спільного чину, мусів би показувати і тепер напрямом, в якому треба знову складати головні зусилля в ім'я вищих інтересів нації — на Київ, матір усіх городів українських і столицю всієї української землі, — щоб уже принести нашому краю віками очікувану державність і незалежність.

Націонал-більшевизм*)

Самогубство Скрипника й ціла справа т. зв. «скрипниківщини» викликали великий розголос як на Україні, так і по-за її межами. Для української еміграції, що не має змоги регулярно добувати безпосередні відомості про те, що діється на Україні, факти й події, із скрипниківщиною зв'язані, навіть в тенденційному освітленні большевицької преси, являються свіжим доказом того, що на Україні завзята боротьба з окупантом продовжується й поширюється, захоплюючи нові терени, нові верстви населення. Пригадаймо, як після процесу СВУ радіючи голосила большевицька преса, що ДПУ остаточно й назавжди покінчила з петлюрівщиною, жовтоблакитною контрреволюцією й т. п. З фактів, які стали відомі нам після закінчення процесу, виявилось, що крім тих кількох десятків чільних представників української інтелігенції, яких було «препаровано» в льохах чеки та виставлено потім на всенародне видовиско в процесі СВУ та СУМ, ще тисячі українських інтелігентів було замордовано або розстріляно й десятки тисяч українських селян заслано на північ, на лісозаготовки й на «каналські роботи». Ці цифри красномовно свідчать про те, що на Україні йде боротьба всіх верств українського народу проти червоного ворога і що ця боротьба ведеться на всіх фронтах — національному, політичному, культурному та економічному.

Тимчасом в офіційних большевицьких реляціях в цілях агітаційних боротьба українського народу проти большевиків увесь час характеризувалась тільки, як контрреволюція, як чин невеликої кількості петлюрівців, або як економічний саботаж заможного селянства-куркулів, і старанно замовчувалися всенародній характер і державно-національна ідеологія боротьби українського народу проти московської большевицької влади.

Але прийшла «скрипниківщина», й самі большевики мусіли признати, що на Україні дійсно увесь час провадиться невинна боротьба проти московського імперіялізму та що до цієї боротьби в останній час пристали й українські большевики, навіть ціла КП(б)У. Виявилось, що участь українських большевиків у боротьбі з московським комуністичним керівництвом і його політикою що-до України за останні роки набрала такої активності, що загрожувала Москві цілковитою втратою влади і впливів на Україні. Тому то центральна комуністична влада мусіла вислати на Україну московських комуністів на чолі з Постишевим і головою московських чекистів Баліцьким з диктаторськими повноваженнями, та поставила їм за завдання приборкати, вичистити й покарати українських большевиків на чолі з Скрипником. Як відомо, КП(б)У на цей раз не злякалась москов-

*) Передрукованою цю статтю, з огляду на її інтерес, з бюлетеня ч. 10 за р. 1934 Закордонного Бюро Української Радикально-Демократичної Партії.

ських загроз і більше двох місяців уперто боролась, паралізувала чинність Постишева, саботувала його роботу й скорилася лише перед перевагою фізичної сили. В обвинуваченнях, які кинуті було Скрипникові й українським більшовикам, самі московські комуністи отверто на перший план поставили момент ідейний, національний — боротьбу українського народу проти московської політики з метою остаточного відірвання України від совітського союзу та її державного усамотієння. Наскільки поширені були серед українських більшовиків державно-національна ідея й стремління до самостійності, видно з того, що сам Постишев «вичистив» з КП(б)У — 26.000 членів, а за іншими відомостями в 4-х областях (київській, винницькій, одеській і донецькій) було усунуто з партії 51.000 членів. Загалом беручи, в наслідок скрипниківщини з КП(б)У було викинуто 30%, а 20% переведено в кандидати, отже, ціла половина партії була солідарна з Скрипником. Так само й український комсомол показався «засміченим петлюрівськими елементами», з нього викинуто 30% та змінено 50% секретарів; навіть наймолодше покоління — українські піонери — зазнали на собі вплив скрипниківщини. Можна з певністю сказати, що комуністи, яких було викинуто з КП(б)У, склали переважну більшість її членів українського походження та що національна приналежність грала переважну роль в усуненні з партії за «націоналізм».

Переважаюча роль національно-державного моменту в боротьбі українського населення з московською комуністичною владою й комуністичною партією була тако-ж констатована й самим Постишевим, який на партійному з'їзді в січні 1934 р. заявив, що приклад Скрипника доводить, що «всяка спроба комуністів погодити пролетарський інтернаціоналізм з націоналізмом веде лише до націоналістичної контрреволюції. Бо, — мовляв, — комуніст в таких випадках перетворюється в націоналіста».

Цей докір Постишев кинув на адресу українських більшовиків і тим констатував переважаючий вплив національних моментів в тих подіях, що відбуваються нині на Україні. Але по справедливості те-ж саме треба констатувати й відносно московських більшовиків, бо-ж коли українські комуністи перетворились в націоналістів та взялися до боротьби з Москвою во ім'я ідеалу української державності, то й московські комуністи ведуть боротьбу з українським народом не за ідеал інтернаціонального пролетаріату, а во ім'я московського імперіялізму з метою панування над Україною. Отже, й московські комуністи підлягли націоналізмові й самі стали націоналістами, та ще далеко раніше, ніж українські комуністи. Таким чином можна сказати, що інтернаціоналізм, проголошений колись як основна база комунізму, підляг своїй антитезі — націоналізму й перетворився в «націонал-більшовизм» (термін, що його вперше вжили московські більшовики на адресу українських), в центрі совітського союзу — в націонал-більшовизм московський, на Україні — в націонал-більшовизм український. Завдяки «скрипниківщині» проблема московсько-українських відносин позбавилась чужих їй придатків та

ідеологічних надбудовань і знов стала для всіх простою й ясною проблемою віковичної боротьби двох народів — московського за панування над Україною та її багатствами, українського — за свою державну самостійність. Відпала й та остання омана, якою у формі пролетарського інтернаціоналізму московські націонал-большевики до останнього часу прикривали звичайнісенький московський імперіялізм. І коли перед скрипниківщиною іноді ще прокламувалося, що для комунізму однаково небезпечні як московський імперіялізм, так і український націоналізм, то тепер вже український націоналізм проголошено головною небезпекою для совітського союзу та на боротьбу з ним направлено всі зусилля і всі засоби, які так яскраво нагадують московську імперіялістичну політику доби Петра I й Катерини II (висилка на Україну московських бригадирів та генерал-губернаторів, нищення окромишностей української мови, грабування хліба під назвою «лишків», каналські роботи, примусове переселення українців до Московщини, колонізація України москалями і т. д.).

В останній час московські націонал-большевики заговорили мовою звичайнісеньких московських націоналістів усіх мастей і відтінків про «велику, єдину й неділиму», про своє «атечество», а з'єднаний комісаріят військових і морських справ назвали комісаріатом «національної оборони».

А по всьому союзному фронту ходить наказ захисту «родини» (батьківщини), спільної для всіх народів союзу.

Стара «тюрма народів» відродилась цілком з новітнім «Союзомь русскаго народа» на чолі.

А. Яковлів.

Культурно-національне «будівництво» на совітській Україні*)

Покоривши Україну повнотою політично й економічно, не надаючи в той-же час важливого значіння розвитку української духової культури, совітська Москва милостиво дозволила «хажлам» «гратися в українізацію», сподіваючися цим привернути до себе симпатії українського народу і, в першу чергу, його інтелігенції. Як на початку легковажила совітська Москва розвиток української культури, видно із знаменитих слів Леніна — «Они хотят мови? Дайте им десять мов, пусть себе разговаривают!»

Під знаком «дайте им десять мов» корисно пройшов для України період 1922-1930 років. Свідома українська інтелігенція, з самого початку зрозумівши дійсні заміри Москви, — знову обернути наш край на свою колонію, — кинулася рятувати те, що можна було — ук-

*) Починаємо друкувати серію статей нового біженця-українця з СРСР п. С. Східного, що лише кілька місяців, як утік з заслання, перед яким на совітській Україні займав ряд адміністративних посад.

раїнську культуру. За цей час дуже багато зроблено для збудження й усталення української національної свідомости, для розвитку української культури, українізації зросійщеної частини українців та при звичаяння до всього українського українських меншин, особливо жидів і болгар. Не залишалося такої ділянки, де б не закладено було основ для розвитку української національної культури та усвідомлювання себе народніх мас окремою нацією і при тому державною. Майже цілковита українізація періодичної преси, кіна, театрів, радіо; бурхливий розвиток української художньої та науково-публіцистичної літератури; українізація шкіл від початкових до вищих включно, українізація всіх адміністративних та громадських установ; розвиток української пісні та музичних студій — все це разом творило ті корисні основи, на яких зростала національна свідомість нашого народу.

В процесі розвитку національної культури разом з передовою частиною українського народу, яка знала, що робить і чого хоче, взяла діяльну участь вся українська нація, зблгнувши на самому початку коли не розумом, то серцем своїм конечність своєї участі в цьому процесі, віруючи в неминучість повного національно-державного відродження України.

Селяне, що в 1918 році поставилися були в своїй більшості до рідної школи скептично, ба навіть жалували за старою, «доброю» школою, починаючи з р. 1922 покохали свою рідну українську школу. На селі почали висміювати всіх «штокаючих» і «дакаючих» так дотепно й послідовно, що вони скоро зовсім забули «панську» мову. З часом культурно-пропагандивна національна робота свідомої української інтелігенції і совітські репресії все більше сприяли розвиткові й зміцненню національної свідомости серед селянства та в кращій його частині виплекали волю до здобуття самостійної Української Держави.

Ще помітніше цей процес відбувався по містах, особливо малих, серед зросійщеної інтелігенції та міщанства. Просто несподівано в совітських умовах, вже в 1923-24 роках по установах на Україні почали вживати лише української мови. Не маючи в тих роках офіційних директив про українізацію державного апарату, районові та більшість повітових установ приймали лише тих службовців, що знали українську мову.

Найбільшим авторитетом користалися українські трудові школи, і зросійщене та навіть і російське населення почало віддавати своїх дітей до українських шкіл. Українські школи поступово витиснювали російські, а частинно й жидівські школи. Жиди особливо поспішали зукраїнізуватися самі та українізувати своїх дітей, яких вони звяжди намагалися віддати до українських шкіл. Я знаю випадки, коли навіть жиди-учителі жидівських шкіл навчали своїх дітей в українських трудових школах.

Процес українізації й розбудови національної культури відбувався з таким творчим захопленням і так успішно, що навіть зажди інших національностей, почуваючи себе ніяково в розбурханій ук-

раїнській стихії, почали українізуватися, не кажучи вже про зросійщену частину української людности.

Тим часом Москва, що на початку «дозволила» була Україні «десять мов», будучи тими роками не на жарт заклопотана своїми «хатніми справами» (опозиції в партії, скрутне внутрішнє та міжнародне становище то-що), не добачала, — ймовірніше боялася бачити і вжити репресій, — великого розвитку української національної культури та національно-політичної свідомости на Україні. Своїм непротидіянням цьому розвиткові Москва дезорієнтувала навіть керівну частину відданої собі КП(б)У, яка під впливом українського оточення і сама почала українізуватися, а пізніше — 1926-1929 р. р. і вимагати цілковитої українізації від усіх, що працювали на Україні, незалежно від їхньої національності. Навіть Постишев, що був тоді на Україні (Харьків), не відважувався в ті часи робити протиукраїнські виступи та давав згоду на застосування досить рішучих заходів до осіб (партійців і по-за партійних), що не знали і не вивчали української мови. Ще краще зробив і дезорієтований Л. Каганович, тоді перший секретар КП(б)У. Він за допомогою найнятого лектора вивчив так добре українську мову, що вільно володів нею (мабуть тепер шкодує, що згаяв даремно багато часу). Приклад Кагановича, хоч не хоч, мусіла наслідувати вся КП(б)У, і українізація її, — поминаючи українських її членів, для яких українізація була пожаданою й необхідною, — стала для партійної маси модним, хоч і неприємним обов'язком.

І трапилося прикре для Москви непорозуміння. Українізуючися сама, КП(б)У стала на сторожі українізації цілого громадсько-політичного життя на совітській Україні. Ґрунтовно українізовано нижчі та середні школи, а починаючи з 1927 р. і вищі. Свідомі своєї національної приналежности, студенти зжждали лекцій лише українською мовою, а професори, рахуючися як з вимогами студентства, так і з приписами окружних інспекторів українізації, почали (ті, що ще не знали) спішно вивчати українську мову. В школах та установах було зукраїнізовано не лише офіційну частину (лекції, діловодство, рахівництво), але й усе громадсько-політичне та побутове життя. На зібраннях не давали слова тому, хто хоч трохи знав українську мову, але пробував говорити по-російськи; вимагали вживання української мови в приватних розмовах, засуджували тих, що, маючи можливість, недостатнє проте опанували українську мову і т. д. Приблизно те саме діялося і в партійних організаціях. До лікарів та особливо до інженерно-техничного персоналу, що довший час отягалися з вивченням української мови, застосовувалося самих рішучих заходів аж до звільнення та накладання адміністративних кар включно. Лінією «окрлітів» (окружні відділи цензури) було дано суворі директиви не дозволяти до друку російських писань, призначених для розповсюдження на Україні. Для районів та заводів з мішаним населенням, а тако-ж для залізниць, що обслуговують як українські, так і російські пункти, «окрліти», за погодженням з інспектурами українізації, давали дозвіл на друк місцевих газет, ріжних

статутів, розпоряджень, канцелярських книг, бланків і т. д. двома мовами рівнобіжно, або відповідний відсоток від усього друкованого — мовою національної меншости, тоб-то російською.

Поруч з українізацією установ і партійних комітетів було українізовано пресу, оперу, театри, кіно, радіо.

Для навчання службовців української мови та історії України по всіх містах було зорганізовано курси українізації, які службовці мусли відвідувати обов'язково і скласти встановлені іспити. Навіть «апаратчики» окружних та центрального партійних комітетів зобов'язані були відвідувати курси українізації аж доки не вивчать української мови. Під час чистки КП(б)У в 1929 році, комуністи, що, перебуваючи на Україні більше одного року, не вивчили української мови, каралися по партійній лінії (попередження, догана тощо), а де-яких з них кваліфікувалося «великодержавними шовіністами» — поняття, рівнозначне з контрреволюційністю. Забігаючи наперед, скажу тут, що, під час чистки в 1933 році, кожний комуніст, що добре знав українську мову, був підозрюваний в «національному шовінізмі», тоб-то «петлюрівщині».

По де-яких великих містах (Харьків, Київ та инш.) кількість службовців, що навчалися на курсах українізації, доходила до 15.000—21.000. Не забуто було і робітників. Для них окружні курси українізації організували за спеціальною програмою — звичайно, з погодження, а то й на вимогу окружкомів КП(б)У—цикл лекцій з національного питання та української історії. Українознавчі лекції читалося робітникам в «ленінських кутках», а то й просто в цехах та їдальнях під час обідніх перерв (одна година).

Такий стан тривав аж до 1930 року. За цей час, прикриваючися гаслами «ленінської національної політики», віддана визвольній ідеї українська інтелігенція, використовуючи живе слово (лекції, доповіді, бесіди) в усіх освітніх і громадсько-політичних закладах, а тако-ж пресу — багато прислужилася як справі технічно-мовної ліквідації української неписьменности, так і — саме головне — справі збудження й розвитку національної свідомости в усій масі українського народу та навіть зпричинилася до помітної українізації меншостей на Україні, як, напр., жидів і болгар.

Застосовані пізніше большевиками жорстокі репресії на Україні не вбили в українському народі національної, свідомости та любови до свого краю. Навпаки, ці репресії стали добрим ґрунтом, на якому національна свідомість нашого народу скріпилася до міри, коли може вже бути твердою підставою боевої акції за національно-державне визволення України.

Доглядівши небезпеки, що зростала на Україні, після зміцнення свого внутрішнього та міжнароднього становища, совітська Москва перейшла в рішучий наступ не лише на соціально-політичні основи життя нашого народу, але й на його культуру та мову.

1930 рік був переломовим. У той час ще не велося відвертої боротьби з усіма галузями української культури, але вже тоді відчувалися, слідом за знуцаннями з нашого народу в площині політичній

та економічній, злі наміри Москви прибрати до рук і його духове життя. В 1930-1932 роках хоч офіційно українізацію і не утруднювалося, вона вже не мала підтримки від «високих» комуністичних і совітських інституцій і установ. Пішли зпочатку обережні, а далі все сміливіші поголоски від ворожих нашій державності людей на Україні, що ніякої українізації та української культури не потрібно, що то була «петлюрівська, контрреволюційна витівка», яка не минеться безкарно для петлюрівців (дійсно української інтелігенції та свідомого селянства), що тепер у центральних установах діловодство переводиться на російську мову і т. д. Ці чутки знаходили собі підтвердження: на Україні почалися жорстокі розправи з кращою частиною українського народу — ув'язнення, заслання, розстріли української інтелігенції і господаревитих селян («кулаків»); в установах під час виконання службових обов'язків і на зібраннях все частіше чулося російську мову, від службовців, що не знали української мови, не вимагалось відвідувати курси українізації; в пресі все частіше почали появлятися цілі статті та окремі замітки про перекручування національної політики на Україні, про петлюрівську контрреволюцію; засуджено, як націоналістичні і «ворожі пролетаріатові», багато наукових праць (в тому і словник) Української Академії Наук і т. д. і т. п.

В 1932 році було переведено генеральну чистку українських бібліотек, з яких було тоді видалено все, що ще було затрималося кращого з української художньої літератури та публіцистики. Твори українських класиків (Б. Грінченко, Леся Українка, В. Винниченко, М. Грушевський, С. Ефремов і багато інших), а також праці молодих українських письменників, в яких відбито, бодай частково, історію, побут і культуру українського народу, як от, наприклад, «Робітні Сили» Івченка, — не знайшли собі більше місця в бібліотеках. Там залишилися лише та казюнна «творчість», в якій оспівуються «перемоги генеральної лінії», «ентузіязм», «громадська війна» на Україні та ганьбяться національно-визвольну боротьбу українського народу.

Чекістська цензура, борючися з «націоналістичними перекручуваннями» та «петлюрівщиною», почала слідкувати, щоб у пресі не появилася, хоч би як завуальоване, правдиве українське слово. Переглянуто було репертуари кін, театрів, опери, і видалено звідти все, що хоч у найменшій мірі відбиває історичні та побутові традиції українського народу.

Але всі ці утиски були дитячими забавками в порівнянні з «виправленнями національних збочень», які запроваджено на Україні з червня місяця 1933 року з наказу московського воеводи Постишева та його прибічника Зятонського.

З цих виправлень досить вказати на а) «очищення» української мови від «націоналістичних», «ворожих пролетаріатові» слів і зворотів і наближення української мови до «загально-зрозумілої», тоб-то намагання створити з української мови «малоросійський жаргон», б) ліквідацію курсів українізації, що означає фактичне припинення

українізації державного апарату (офіційно — українізація продовжується), в) «дозвіл»... на бажання батьків... реорганізувати українські школи на російські, — щоб було ясно, що Москва намагається задушити духовий розвиток українського народу та його прагнення до національно-державного визволення.

Ця «національна» політика не забарилася приносити бажані для Москви наслідки. Вже в тому-ж 1933 році багато українських шкіл «на бажання батьків» (з наказу партійних комітетів) реорганізовано на російські; частина професури вищих шкіл, що з 1929 року читала свої лекції українською мовою, минулого року, з наказу партійних комітетів, почала викладати російською мовою (офіційні мотиви — загально та спеціально-технічні дисципліни ще не мають усталеної української термінології); зрусифіковано більшість українських театрів і багато заводських газет. «Українська» преса (українська мовою і ворожа нашому народові своїм змістом), проповідуючи ідею невідривності від Москви та цинічно вихваляючи «щасливе» життя під московсько-большевицькою зверхністю, силкується отруїти душу українського народу та привернути його симпатії до Москви.

Так совітська Москва, зрозумівши свою помилку — легковаження розвитком української культури—гарячково почала нищити культурні надбання українського народу, намагаючися разом з тим знищити саму ідею національно-державного визволення України. Але українська нація бореться за свою державність і, я певен, вибсере її, поминаючи зусилля нечисленних московсько-большевицьких запроданців з української інтелігенції та здеморалізовану так звану «сільську бідноту» і незначну частину робітництва, головню не української національності, та українського люмпен-пролетаріату.

С. Східній.

Перед 3-ім делегатським з'їздом української еміґрації у Польщі

(Лист із Варшави)

Наближається день, коли на 3-ому делегатському з'їзді, що має відбутися у Варшаві, зійдуться представники цілої української еміґрації у Польщі. Зійдуться вони в той час, коли життя більшости держав, а тим самим і життя української еміґрації в тих державах проходить під знаком тяжкої економічної кризи. Зійдуться вони в часі, коли українські справи не сходять з шпальт світової преси і з уст керманічів світової політики, а з другого боку, — коли український нарід, що опинився під большевицьким пануванням, зазнає найбільшого, ніж коли-небудь в історії України, лиха.

Отже поруч болючих питань що-денного життя, поруч потреб сьогоднішнього дня, перед українською еміґрацією встає зараз багато інших важливих питань, що мусять зайняти її увагу і що зв'язані, можливо, з недалекою її будучиною і які впливають з самої ролі еміґрації, з тих завдань, які накладає на неї її перебування під цей час на чужині.

Все це підкреслює вагу 3-го делегатського з'їзду української міграції у Польщі та вказує на те, що на цей з'їзд, більш, ніж коли-небудь перед тим, мусить наша еміграція прийти з'єднаною, дисциплінованою, із спільною думкою і спільними намірами.

Здається, такою є думка українських еміграційних мас, що, обираючи своїх представників на 3-ій з'їзд, не лише обдарували їх честю й довір'ям, але й поклали на них відповідальність за належний перебіг і успіх праць з'їзду. І треба думати, що українська еміграція в Польщі, в лиці своїх делегатів, приїде на черговий з'їзд, як приходила і до цього часу, вірна своєму посланництву і своїм державним прапорам, однозгідна, патріотична і творча.

На тлі підготовчої праці до з'їзду не можна не помітити і де-яких дисонансів, які створює своєю діяльністю так звана опозиція. Її гасла, друковані в спеціальному бюлетені, що виходить у Галіші: — ні одного голосу за теперішній склад Головної Управи УЦК і її органів; керування еміграцією мають перебрати в свої руки військові (видних представників нашого війська не бракує і в сучасному складі Головної Управи УЦК і її органів), бо лише вони, військові, зможуть випровадити українську еміграцію з сучасної економічної кризи і забезпечити їй вільне й безтурботне існування...

Сягаючи в пам'яті до попереднього 2-го з'їзду української еміграції у Польщі і пригадуючи собі домагання певної групи військових «зімлітаризувати» українське еміграційне життя, — не трудно було б встановити і образ тієї опозиційної групи, що криється під анонімами в своїх дописах у згаданому калішському бюлетені, постачає статті до львівського «Хліборобського Шляху» і т. д.

Не місце тут вводити в суть опозиційних «інформацій» і «порад», з якими зустрічається українська еміграція на протязі останніх місяців. Констатуємо лише факт, що певна анонімна група осіб уперто бореться «за владу», а українському емігрантові не бракує тем для цікавих розмов і роздуми. Все-ж ми віримо, що і на цей з'їзд представники української еміграції в Польщі принесуть з собою не лише всебічне знання пекучих потреб еміграції та глибоку свідомість її завдань, але й чисте сумління, яке pomoже їм відчутти і відрізнити правду від неправди.

Свідомість потреб і завдань української еміграції і те сумління, що на протязі 14-ти років перебування української еміграції на чужині не дозволило заснути ні її патріотизмові, ні вірі в перемогу, — дозволять учасникам конгресу і на цей раз не лише поставити правдиві й міцні дороговкази на шляху, яким піде життя української еміграції в найближчій будучині, але й безпомилково обрати тих провідників, що її життя по цьому шляху поведуть. Чи будуть це цивільні, чи військові, чи будуть вони з сучасного складу Головної Управи УЦК і її органів, чи нові люде — це байдуже. Бо будуть це ті випробовані наші патріоти, яких українська еміграція бачила на протязі довгих років і бачить нині при творчій громадській, політичній і державній праці, яким не залежить на «владі», а лише на добрі української еміграції і української справи в цілому, і яким українська еміграція з повним довір'ям вручить провід своєю долею і справою, через яку побивається на чужині.

І. Липовецький.

3 міжнароднього життя.

— До ситуації в Європі.

Короткими словами й без глибшого аналізу нагадаємо головні лінії малюнку міжнародньої ситуації. Час од часу доводиться це робити, щоб не заблудитися серед тих безконечних дипломатичних виявів і

зворотів, серед вибухів і виступів, що з'являються на міжнародньому полі, як у лісі гриби після дощу; зрештою — серед нечислимих пактів, що їх підписано й позабуто, парафовано й не ратифіковано, що їх готують і зараз, щоб вони мали в майбутньому ту саму долю, як і попередні.

Властиво, в Європі, як було, так і зосталося два табори держав: задоволені та незадоволені мирними договорами, складеними після великої війни. Тому все, що робиться в сфері міжнародньої політики, гравітує й зараз навколо тих договорів, — лише подекуди, й мабуть таки часово, змінився склад вказаних державних таборів та, крім того, центр цілого процесу помітно пересувається все більше та більше з Заходу на Схід.

На Заході кордони, встановлені в рр. 1918-1919, — оскільки в політиці взагалі щось можна на довший час передбачати, — стабілізовані раз і назавжди. Од Ельзаса й Лотарингії німці, як відомо, відмовились неначе-то цілком, щиро й остаточно. Бо-ж таки й сили, що гарантують Франції володіння отими старо-новими провінціями її, — на ближчий час принаймні, — абсолютно непереможні. Це, по-перше, французька могутня армія, а по друге, — так само могутня англійська флота. До цих двох сил Франція вже додала, а Англія старанно працює над тим, щоб додати могутню силу третю, а саме — флоту повітряну. Усе вказане було забезпечене й раніше відомим Локарнським пактом, але за останній час цей пакт якось був зблід і змарнів, бо фактично, ніби, з нього випадала Італія. На сьогодні він набрав нової сили, бо, хоч італійці все якось про нього мовчать, але британська влада, вустами міністра Балдвіна, на цілий світ прогослосила, що англійські кордони в Європі лежать не в Ламанші, а на Рейні, тоб-то, що для неї порушення рейнської стабільності рівнозначне війні. На Заході із договірних хмар залишилась на обрії найменша, а саме — питання про Саарщину, але й воно зникне з горизонту на початках р. 1935, коли відбудеться плебісцит місцевого населення. Великою чи меншою більшістю, мабуть таки вона висловиться за Германією, а тоді, як справедливо зауважив Гітлер, чистою буде дорога для франко-германського погодження, може й наближення, бо не залишиться ані одного спірного питання між цими двома великими народами, ворожнеча між якими іноді доводила Західню Європу до катастрофи.

На захід од Рейна таким чином якої будь небезпеки на ближчий час не видно. Інакше стоїть справа на схід од цієї ріки. На берегах Дунаю, наприклад, як про те була мова минулого разу на цьому місці, уже цим літом, по зв'язку вбивства Дольфуса гапенкрейцерами, мало не дійшло до війни, — принаймні італійські війська де-який час стояли таки на поготові на австрійському кордоні. До збройного конфлікту на цей раз не дійшло, але чи означає це, що не дійде завтра, післязавтра то-що. Поки-що дунайську проблему вирішено в той спосіб, що між Італією та Австрією складено пакт, що має назверх, ніби, чисто економічний характер, але який по суті дуже нагадує відомий договір тої самої Італії з Албанією. Фактично, на основі цього пакту, Італія бере Австрію під протекцію і перетворює її у васальну державу. До цього пакту пристає, з одного боку, Угорщина, а з другого боку, — запропоновано пристати Чехословаччині, яка ніби-то не від того, а тако-ж і двом іншим членам Малої Антанті — Югославії та Румунії. Коли б це сталося, утворилася б якась економічна й напів політична Дунайська Конфедерація під протекторатом Італійського королівства. Комбінація — в душі великих замірів Мусоліні, але з багатьох причин, про які буде ще нагода говорити, вряд чи реальна для сучасних обставин. Так само мало реальним влягається й план реставрації Габсбургської династії, — спочатку в Австрії та на Угорщині, а пізніше — там, мовляв, буде видно. Найбільшою реальністю, як здається, для Середньої Європи на ближчі часи зостається все той самий германський намір прислати до третьої імперії Австрію, а з нею й впливи на Подунав'ю. Намір цей, за смертю Дольфуса, від-

кладено на неозначений час, але не відкинута, і може як раз цим треба пояснити таке несподівано сприятливе ставлення Чехословащини до вказаної вище італійської комбінації. Так воно чи інакше, але Середня Європа має ще довго чекати на стабільність своїх державних кордонів та на рівновагу своїх політичних сил. Поки що вона — лише досвідне поле для впливів великих держав, для підведення на її просторах чужих для неї підрахунків.

Таке саме небезпечне, коли не більше, становище і на Сході Європи. Там зараз, з миролюбної, так мовити, ініціативи тов. Лівінова, точиться справа з так званим східним пактом, до участі в якому, поруч з ССРСР, запрошено Чехословащину, Польщу, Германію та Балтійські держави. Аналогічно з західним Локарнським договором, пактом тим мало б бути, як відомо, забезпечення сучасних кордонів усіх вказаних держав, а гарантом мала б бути Франція. Зпочатку до гарантії хтіли були притягти Англію та Італію, але ті ласкаво ухилилися, хоч проти самого пакту й не протестували.

З пактом тим на сьогодні стоїть зле. Запрошені до нього держави дуже по різньому ставляться до того, бо, як відомо, не всі вони задоволені своїми сучасними кордонами, які мають бути установлені раз назавжди. ССРСР та Чехословащина горю стоять за пакт, ССРСР — тому, що боїться втратити те, чого ще не встигла втратити, а Чехословащина, — бо має може й більше, ніж потребує, але втрачати, явна річ, нічого не хоче. Германія й Польща на пакт той дивляться косим оком, бо що він може їм дати? Германія не потребує охорони своїх кордонів, бо, по-перше, на них ніхто не претендує, а по-друге, — тому, що сама охоче їх змінила б у бік поширення. Польща? Вона як раз недавно на десять літ забезпечила свої західні кордони згодою з Германією, а на східних на ближчий час вона нічого втратити не може, бо несла Москві сьогодні на неї наступати; а придбати щось, — і оди не територію, то впливи, — може, як настане час передбаченого розкладу ССРСР. Тому, мабуть, ці дві держави відповіді не дають, справу тягнуть, ставлячи запитання, складаючи передумови і т. п. Що-ж до Балтійських лімітрофів, то вони хитаються з боку на бік, бо не знають на яку стати. Їх становище справді тяжке, бо подібне до позиції того багатиря, що стояв на перехресті доріг, читаючи написи: — направо підеш, коня втратиш, наліво — сам загинеш.

Чи буде підписаний той східний пакт і коли, — не знати зараз, хоч з ним і дуже приспішають його ініціатори, до яких прилучилася й французька дипломатія. Але коли його складуть і підпишуть, нічого він не змінить по суті європейських річей і не дасть старому континентові бажаної стабільности, як не дали її й численні попередні пакти, з якими зв'язано було так багато надій. Європейську стабілізацію утворюють не пакти, а реальне взаємовідношення сили держав і народів, яке ще не вкристалізувалось та якого треба чекати в майбутньому. Самі-ж пакти — це, так мовити, лише папіровий шум на многоводних потоках міжнародної реальної дійсности.

Observer.

Курси Українознавства

при Українській Господарській Академії в Подєбрадах — ЧСР.

Мета курсів: дати позаочною метою навчання систематичне знання, необхідне кожному свідомому українцеві.

На курсах викладаються: історія України, українська мова, історія української літератури, українська культура, фізична географія України, економічна географія України, історія українського громадського руху ХХ ст., націоналія.

Для викладів на курсах запрошено видатних фахівців, професорів високих шкіл. Курси тривають 3 семестри.

Після скінчення курсанти дістають належні дипломи.

За інформаціями звертатись: Ukrajinska Hospodarska Akademie, Poděbrady, Tchécoslovaquie.

Хроніка

3 життя укр. еміграції.

В Польщі.

— Черговий з'їзд членів Українського Воєнно-Історичного Товариства має відбутися у Варшаві в жовтні місяці с. р.

— Збори дійсних членів Варшавського відділу УЦК відбулися 29 липня с. р. На порядку денному були інформації члена Управи відділу п. Канівця про працю Управи, реферат члена Управи відділу п. Денисенка про «права й обов'язки члена УЦК» й біжучі справи.

— З діяльності Товариства Прихильників УГА в ЧСР у Варшаві. У Польщі працю цього Товариства розпочато було в 1931 році уповноваженим Т-ва п. інж. Л. Панасенком. Широкої й відповідальні завдання, що їх ставило перед собою Т-во, вимагали притягнення до співпраці ширшого загалу українського громадянства, і в березні місяці 1932 року відбулися установчі збори представників усіх наукових, громадських, професійних та культурних організацій м. Варшави, на яких було засновано місцевий Комітет Т-ва та обрано його президію. На голову президії обрано було ген. В. Сельського, на скарбника ген. П. Шандрука, на секретаря — інж. Л. Панасенка.

В програмі праці, який накреслив собі створений таким чином Комітет Т-ва, увійшла агітація за вступ до Товариства і пропаганда його завдань серед ширших кол українського громадянства, пропаганда на рік Інституту Позаочного Навчання при Українській Господарській Акаде-

мії та приєднання для нього студентів і курсантів і т. д.

26 березня 1933 року відбулися вже річні загальні збори членів варшавського Комітету Т-ва, на яких було зложено справоздання за перший рік існування Комітету. В цьому часі Комітет налічував уже 63 дійсних членів (в тому 10 юридичних осіб), 20 членів жертводавців і 4 жертводавців. За минулий рік праці Комітет був зібрав 2211 зол. Про його інтенсивну працю, крім того, говорило й велике листування — цифра висланих листів у тому році доходила до 575.

За другий рік своєї діяльності (березень 1933—березень 1934) Комітет збільшив кількість своїх членів на 8 осіб і в другому році діяльності зібрав 2112 зол. 85 гр.

Наведені дані виразно свідчать про енергійну й так корисну працю варшавського Комітету Т-ва Прихильників УГА в ЧСР.

— Збори членів Шкільної Ради Української Школи ім. Персі Українки у Варшаві відбулися 26 серпня с. р. в помешканні Головної Управи УЦК. Зборами провадив інж. В. Янівський, секретарював сотн. Шило. Збори прийняли до складу Ради нових 26 членів, затвердили регулямін «Товариства батьків української дитини й прихильників Української Школи ім. Персі Українки у Варшаві», та обговорили низку питань, зв'язаних з існуванням і працею школи.

Регулямін згаданого Товариства передбачає наступні головні моменти його діяльності: пропаганда та переведення в життя ідеї національного виховання, притягнення українського грома-

дянства до співпраці в справі виховання дітей, переведення збіроч на збільшення матеріяльних засобів школи, опіка над дітьми й забезпечення їх одягом, підручниками та сніданками, влаштування для дітей ріжного роду забав і т. д.

— До Української Школи ім. Лесі Українки у Варшаві вписалося на біжучий шкільний рік 40 дітей, тоб-то вдвоє більше, ніж у попередньому році.

Відкриття шкільного року проєктуються на 15 вересня. Навчання відбуватиметься у вечірніх годинах в школі ім. Конопнінської на Празі (вул. Торгова, 14). На оплату учительського персоналу певну суму грошей асигнувала Головна Управа УЦК, а Батьківський Комітет зобов'язався постачати підручники і сніданки. Суму-ж, потрібну на оплату помешкання Головна Управа УЦК має надію зібрати по-між українським громадянством.

В Чехословаччині.

— Музей Визвольної Боротьби України. Не зважаючи на значне зменшення української еміграції в Празі, поступлення матеріялів до Музею все збільшується. Нові посилки приходять не тільки з Чехословаччини, а тако-ж і з інших країн Європи й Америки. Українці, розкидані тепер по цілому світу, надсилають до Музею ріжні друки, що торкаються українського життя й справи, документи, фотографії, географічні мапи й т. п. Такі посилки Музей одержує регулярно від інж. Ю. Яковлєва і П. І. Олексюка з Бельгії, Єв. Онацького з Риму, проф. Парашука з Болгарії, проф. Біднова й проф. Лотоцького з Польщі, проф. Мірчука й д-ра Антоновича з Німеччини, від «Просвіти» з Загребу (Югославія) й т. д. П. І. Олексюк, крім кількох рідких часописів, надіслав мапи, фотографії, документи, афіші й ріжні друки. Між мапами одна «Мапа комунікації європейських пароплавів у Конго», видана у Брю-

селі 1923 р., на якій Україна зазначена, як окрема держава, що границить з Польщею й Грузією; друга мапа про радіостанції в Європі, видана в Брюселі 1930 р., тако-ж має окремо зазначену Україну. Між фотграфіями є дві світлини українського відділу при Королівському Музеї в Брюселі. Афіші свідчать про театральні виступи українців у Бельгії; друки й документи — про ріжні політичні й громадсько-культурні події українського життя на еміграції.

Цими днями Музей одержав з Америки від славетнього українського композитора Ол. Кошиця дві бандеролі його останніх композицій з власноручними помітками майстра. Пані Дора Сімович з Чернівців надіслала Музеєві дуже стильне жіноче одягнє буювинського селянського побуту. В. Береза-Кудрицький передав до військового відділу Музею книгу наказів (оригінали) по першому запорозькому авіаційному отряду за 1920 і 1921 рр. Проф. д-р І. Огієнко з Варшави надіслав Музеєві авторський примірник українського тексту судової присяги й фотографію українського летуна, що забився в 1919 р. в Італії.

До архивних збірок Музею одержано зміст доповіді проф. С. Шелухина про «Мирові переговори України з Московщиною 1918 р.». Проф. Шелухин, як відомо, на цих переговорах був головою української мирової делегації. Д-р М. Шляхтиченко з Праги передав до Музею статут т-ва допомоги українській шкільній молоді в таборах інтернованих в Польщі, ріжні друки Допомогового Комітету Української Гімназії в Ржевничах, Т-ва «Єдність», Ініціативної Комісії для видання творів М. Драгоманова, фотографії, пластову одноднівку «Таборит» та інші пластові видання й деякі старі часописи.

Д-р. Е. Камінський передав Музеєві переписаний на машині примірник своєї докторської дисертації про «Гетьманування Івана Брюховецького». Від д-ра М. Ма-

сюєвича поступили папери з його приватного архиву, українські видання й витинки з чужих часописів. Проф. О. Лотоцький з Варшави привіз документи особистого архиву й різні друки з українського життя в Польщі.

В останній час Музей одержав бібліотеку громади старшин 6-ої Січевої стрілецької дивізії. Пани Н. Козицька передала різні пластові видання й листівку Далекосхідного українського хору А. М. Лобая з Тяндзіну. П. Б. Шемет з Букарешту надіслав до Музею фотографії. Проф. В. і Я. Виноградники з Румунії передали листи славних людей, видання Начальної Управи таємного Товариства «Уманщина» для звільнення Галичини, з 20. I. 1920 р., фотографії й документи. П. Є. Вировий з Праги поповнив бібліотечні й філателістичні збірники Музею. Инж. Ф. Гай-Гаєвський надіслав з Подєбрал частину архиву Укр. Акад. Т-ва для Ліги Націй. До Музею поступив дуже цінний архив організації волинців у Празі. Великий пакунок різних документів, друків і рукописів одержав Музей від д-ра М. Галагана.

— Після видання звідомлення з II Українського Наукового З'їзду в Празі, організаційна комісія цього з'їзду передала до Музею все своє діловодство й матеріяли. Особливу цінність представляє книга протоколів та листування орг. комісії, що відбиває всю підготовчу працю до з'їзду, регуляміни, анкети зголошень, різні формуляри, комунікати, розклад праць, членські картки й картки вступу, листи присутніх на з'їзді, протоколи й фотографії з'їздових засідань, рукописний і коректурний матеріял, звідомлення і т. д., а тако-ж діловодство окремих секцій та підсекцій з'їзду. Організаційна комісія разом з документами передала тако-ж і свій штамп, а бібліографічно-виставочна підкомісія — рештки книжок з вистави наукових праць української еміграції, що була влаштована з нагоди 2 У. Н. З'їзду в Празі.

Ласкаві пожертви на будову

Музею Визвольної Боротьби в Празі надсилати на адресу директора Музею проф. Д. Антоновича: Prof. D. Antonovyc, Praha-Nusle, 245, Czechoslovakia.

З старих книжок.

Серед старих книжок французькою мовою, що давали певні відомості й про наш край, представляє інтерес і «Історія Польщі» Іоакіма Лелевеля в двох томах — (Histoire de Pologne. Par Joachim Lelevel. Paris M. M. Comon et Comp. 1844). Ця книжка відомого польського історика чимало місця уділяє і подіям з української історії, особливо тим, що мали явесь відношення до історії Польщі. Багато місця присвячено історії козацьких повстань, що мали таке велике значіння для упадку Польської держави.

Тон викладу автора об'єктивний. Дуже цінним являється те, що він французькому читачеві пояснює, що Україна різниться від Московщини. У передмові до першого тому своєї праці автор про це говорить так (ст.17):

«Імперія називалася Росія і її мешканці росіянами, зокрема ті, що жили по Волзі і коло Неви. Ті, що живуть по обидва боки Дніпра і на захід од нього до джерел Дністра — є русини і їхній край називається Русь. Це розрізнення є необхідним для уточнення історичних подій. Французька мова називала не розрізняючи русинів і росіян — russes, а їхні краї, Русь і Росія — Russie; це спричинялося до пририх порушень історичної правди. Ми пильнуємо тому над тим, щоб завжди відмічати цю важливу ріжницю, русинів називаючи — russiens, а росіян — russes».

Часто Лелевель вживає і назви Україна, але не в етнографічному розумінні, а в неясно-політичному, яке було встановлено в польській історичній науці.

Свого часу, разом з працями французького академіка Сальванді, була Історія Польщі Лелевеля одним з джерел знання історії України, писаних французькою мовою.

І. З а т а ш а н с ь к и й .

Українська Книжкова Агенція в Парижі

під керівництвом І. Хмелюка
доставляє книжки по українському питанню різними мовами як нові,
так і старі (т. зв. оказійні).

Оказійні книжки:

Фр.

Бопланъ . Описаніе України. Пер. съ фр. 1832. 179 стор.	60
Котляревській . Енеида (По укр.). 1862. 6 част. в I томі ...	35
Лазаревській . Лубенщина и ѣн. Вишневецкіе. 1896. 56 стор.	8
Маркевичъ . Украинскія мелодіи. 1831. XXXIX+154 стор. ..	35
Марковичъ . Дневныя записки малорос. подскарбія генеральнаго Я. Марковича. 1859. 2 портр. 2 част. 520+414 стор.	75
Марковичъ . Дневникъ генеральнаго подскарбія. Изд. Кіевск. Стар. 1893—95. 3 част.	60
Марковичъ . Записки о Малороссіи, ея жителейхъ и произведеніяхъ. 1798. ч. I (единая). 98 стор.	35
Полетика гр. А. Частная переписка (1750—84). Портр. Изд. Кіевск. Стар. 1895. 229 стор.	14
Потебня . Памяти А. А. Потебни. 1892. 90 стор.	10
Руссовъ . Волинскія записки. 1809. 220 стор.	25
Сборникъ статей и матерьяловъ по исторіи юго-зап. Россіи. Вып. I. 1911. 328 стор.	20
Стороженко . Памяти Н. И. Стороженка. Портр. 1909. 187 стор.	10
Теодоровичъ . Въ память 900-лѣтія Волинской епархіи. 1893. 282 стор. 9 рис.	20
Ханенко Н. Діаріушь или журналъ, то есть повседневная записка случающихся при дворѣ ясновельможнаго, его милости пана Іоанна Скоропадскаго, войскъ, начавшійся 1772. Москва 1858. 95 стор.	25
Чоловській . Львовъ во время русскаго владычества. Перекл. з польскаго. 1915. 76 стор.	8
Старі мапи України 16—17—18 століть	від 25
Українські листівки, портрети українських гетьманів, письменників, політичних діячів — у великому виборі.	

Твори написані тими мовами, якими оголошено їх назви.

Замовлення виконуються за готівку. Пересилка на рахунок клієнта.

Листування, замовлення та гроші слати на адресу: I. Chmeljuk, 42, rue Denfert-Rochereau, Paris 5, France.

Агенція виконує тако-ж всякого роду інші поручення, що не відносяться спеціально до України.

— Розшукується Микола Микитович Козирський, б. вояк 5-ої Херсонської дивізії армії УНР (з культурно-освітнього відділу), родом з Зінькова на Поділлі. Був інтернований у Польщі в таборі Каліш-Щипьорно. Вийшов до Франції з Бабинської цукроварні на Волині.

Тих, що знають місце перебування Миколи Козирського його дядько просить ласкаво повідомити на адресу — Iwan Kozyrski, poczta Derażne на Wołyniu. P o l o g n e .

Зміст.

Париж, неділя, 9 вересня 1934 року — ст. 1. А. Яковлів. Націонал-большевизм — ст. 2. С. Східній. Культурно-національне «будівництво» на совітській Україні — ст. 4. І. Липовецький. Перед 3-ім делегатським з'їздом української еміграції у Польщі — ст. 9. Обсєгваго. З міжнародного життя — ст. 10. Хроніка — ст. 13-16.

Редакція і адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris-V
Tél. Danton 80-03.

Для переказів у Франції: «Le Trident», chèque postal 898.50, Paris.
Редагує — **Комітет.**

Адміністратор: **Л. Косенко**

Le Gérant: M-me Perdrizet.